

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Контейнерная перевалка Украины // Логистика: проблемы и решения. – 2008. – № 2. – С. 26.
2. Транспортная логистика, авиа- и морские перевозки. Частный торговый сектор Украины // Логистика: проблемы и решения. – 2006. – № 2. – С. 12–18.
3. Гриценко С.Г. Стратегія випереджального розвитку транспортно-логістичних кластерів в Україні / С.Г. Гриценко // Маркетинг в Україні. – 2007. – № 10. – С. 35–37.
4. Ковтун В. Вечный вопрос перевозок: стратегия, тактика, операционное видение / В. Ковтун // Дистрибуция и логистика. – 2007. – № 10. – С. 24–25.
5. Бузовський Є.А. Високоєфективне використання транспорту АПК / Є.А. Бузовський, В.Г. Василенко. – К. : Урожай, 1989. – 144 с.
6. Зорге У. Ключевые моменты логистики / У. Зорге // Дистрибуция и логистика. – 2005. – № 6. – С. 12–15.
7. Барабаш О. Транспортный арбитр: независимая экспертиза товаров и оценка перевозимых продуктов / О. Барабаш // Дистрибуция и логистика. – 2006. – № 2. – С. 32–37.
8. Самохина Т. Универсальное транспортное средство (спецконтейнеры для перевозки грузов) / Т. Самохина // Дистрибуция и логистика. – 2006. – № 9. – С. 52–56.
9. Транспортная логистика // Логистика: проблемы и решения. – 2006. – № 1. – С. 11–16.
10. Комарницький І.М. Механізми формування логістичних центрів / [І.М. Комарницький, Н.С. Питуляк, І.В. Когут] // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка»: проблеми економіки та управління. – Л., 2007. – № 582. – С. 190–196.

УДК 005.334:330.322:005.412

Крилов Д.В.
докторант

Запорізького національного університету

**ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

У статті досліджено економічну природу ризиків промислових підприємств, виокремлено його з фінансового ризику. Доведено, що ринкова економіка, функціонування якої будується на конкуренції і комерційній таємниці, вже тому не може надати всю необхідну інформацію для прийняття точного рішення. Виявлено, що невизначеність існує в формі незнання всього того, що може вплинути на результати діяльності окремого промислового підприємства. Тому автором класифіковано ризики реалізації інвестиційних проєктів за різними ознаками, які залежать від внутрішнього і зовнішнього середовищ. Рішення про інвестування завжди приймається в конкретний момент, коли зі всіх можливих варіантів вибирається найбільш ефективний. Але в ході здійснення вкладень виявляється, що змінилися внутрішні або зовнішні обставини, які створили нові умови на ринку, і виникають більш ефективні варіанти вкладень. Тому автором охарактеризовано внутрішні і зовнішні ризики реалізації інвестиційних проєктів промисловими підприємствами. Запропоновано управління ризиками реалізації інвестиційних проєктів вважати невід'ємною складовою організаційно-економічного механізму реалізації інвестиційних проєктів на промислових підприємствах. Встановлено, що ефективність інвестицій залежить від безлічі факторів, в тому числі – від фактора ризику, оскільки рішення інвестиційного характеру зазвичай приймаються в умовах невизначеності.

Ключові слова: інвестиційний ризик, механізм, методи, втрата, витрати, стійкість, результат, невизначеність, планування, зовнішні фактори, причини, рішення, спад, проєкти.

Крылов Д.В. ИНВЕСТИЦИОННЫЕ РИСКИ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА РЕАЛИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье исследована экономическая природа рисков промышленных предприятий, выделение ее с финансового риска. Доказано, что рыночная экономика, функционирование которой строится на конкуренции и коммерческой тайне, уже поэтому не может предоставить всю необходимую информацию для принятия точного решения. Выявлено, что неопределенность существует в форме незнания всего того, что может повлиять на результаты деятельности отдельного промышленного предприятия. Поэтому автором классифицированы риски реализации инвестиционных проектов по различным признакам, которые зависят от внутренней и внешней среды. Решение об инвестировании всегда принимается в конкретный момент, когда из всех возможных вариантов выбирается наиболее эффективный. Но в ходе осуществления вложений оказывается, что изменились внутренние или внешние обстоятельства, которые создали новые условия на рынке, и возникают более эффективные варианты вложений. Поэтому автором охарактеризованы внутренние и внешние риски реализации инвестиционных проектов промышленными предприятиями. Предложено управление рисками реализации инвестиционных проектов считать неотъемлемой составляющей организационно-экономического механизма реализации инвестиционных проектов на промышленных предприятиях. Установлено, что эффективность инвестиций зависит от множества факторов, в том числе от фактора риска, поскольку решения инвестиционного характера обычно принимаются в условиях неопределенности.

Ключевые слова: инвестиционный риск, механизм, методы, потеря, расходы, устойчивость, результат, неопределенность, планирование, внешние факторы, причины, решения, спад, проєкты.

Krylov D.V. INVESTMENT RISKS IN THE DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL ECONOMIC MECHANISM OF INVESTMENT PROJECTS IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

The economic nature of the risks of industrial enterprises, singled him out of financial risk. It is proved that the market economy, the operation of which is based on competition and trade secrets, simply because it can not provide all the necessary information to make accurate decisions. Revealed that uncertainty exists as the ignorance of all that may affect the performance of individual industrial enterprise. Therefore, the authors classified Risks of investment projects on various grounds, which depend on the internal and external environment. The decision to invest is always taken at a particular time when all of the options selected most effective.

But in the course of the investment turns out changing internal or external circumstances that created new market conditions and there are better options for investments. Therefore, the author describes the internal and external risks of implementing investment projects by industry. A risk management implementation of investment projects considered an integral part of the organizational and economic mechanism of realization of investment projects in the industry. Established that the efficiency of investment depends on many factors, including – the risk factor because investment decisions are generally taken in the face of uncertainty.

Keywords: investment risk mechanism, methods, loss, cost, stability, result, uncertainty, planning, external factors, causes, rishennya, spad, recession, projects.

Постановка проблеми. В процесі оцінки інвестиційної привабливості проектів, які планують реалізувати промислові підприємства, необхідно враховувати ризики їх реалізації. Тому вважаємо за доцільне звернутися до теми визначення місця і значення інвестиційних ризиків в системі організаційно-економічного механізму реалізації таких проектів. Розробка теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму в процесі реалізації інвестиційних проектів промисловими підприємствами дозволить врахувати інвестиційні ризики і дозволить здійснити кваліфіковану оцінку сталості й ефективності інвестиційного проекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах високої конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках все більшої актуальності набирають питання формування організаційно-економічного механізму запобігання ризиків в процесі реалізації інвестиційних проектів промисловими підприємствами. Тому вітчизняні та закордонні вчені-економісти досліджують види ризиків в процесі реалізації інвестиційних проектів промисловими підприємствами. До них можна віднести праці Н.Ю. Брюховецької [1], О.В. Хасанової [1], В.М. Гриньової [2], І.В. Щабельської [2–4], В.Я. Паздрій [5; 6], І.В. Шевченко [7], В.А. Чернова [8].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначення місця і значення впливу інвестиційних ризиків в системі розвитку організаційно-економічного механізму реалізації інвестиційних проектів на промислових підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний ризик є частиною загального фінансового ризику і являє собою загрозу втрати вкладених коштів або недоотримання очікуваних доходів. Частіше всього інвестиційний ризик виникає внаслідок існування невизначеності інформації, яка властива ринковій економіці.

Залежно від можливого результату всі ризики можна поділити на дві великі групи: чисті і спекулятивні. Чисті ризики призводять до отримання негативного або нульового результату, а спекулятивні – до отримання позитивного або негативного результату. Усередині цих груп також існує певна класифікація ризиків [1].

У групі чистих ризиків виділяють природні ризики, які пов'язані з природними катаклізмами: повені, пожежі, землетруси, урагани.

Можливе погіршення екологічної ситуації в даному регіоні може викликати додаткові витрати, які обертаються прямими втратами для інвестора або недоотриманням їм прибутку. У цьому випадку мова йде про екологічні ризики.

У сучасних умовах все частіше виникають соціально-політичні ризики, пов'язані зі станом політичної обстановки в країні та діяльністю уряду. Завжди негативно впливає на будь-яку підприємницьку діяльність політична і соціальна напруженість в країні. У випадку виникнення будь-яких конфліктів виникає ризик не тільки зменшення прибутку, але і втрати вкладеного капіталу.

До таких результатів може привести і неясність та непередбачуваність економічної політики держави, зміни в законодавстві.

До групи виробничих ризиків відносять також майнові і транспортні ризики. Під першими розуміється втрата майна внаслідок дії третіх осіб (крадіжка, недбалість, вихід з ладу обладнання, що не підлягає ремонту), під другими – можливий збиток, нанесений третіми особами, яким доручене транспортування вантажів (втрата, поломка в процесі перевезення).

До спекулятивних ризиків відносяться всі види ризиків, властиві підприємницькій та інвестиційній діяльності [2, с. 50].

Встановлено, що підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиком, а інвестиції, як найважливіша складова успішності цієї діяльності, особливо. Ризик тут полягає не тільки в тому, що невідомі результати інвестицій, але і в тому, що невідомі навіть витрати: дуже часто виникають ситуації, які потребують додаткових вкладень.

За об'єктом інвестування виділяють фінансові і виробничі ризики. Поділ здійснюється залежно від сфери вкладення капіталу [3, с. 25].

Інвестиції, пов'язані з вкладеннями в фінансові активи (цінні папери, валюту), піддаються фінансовому ризику. Рівень фінансового ризику визначається показниками стійкості емітента, його платоспроможністю і можливістю банкрутства.

У випадках використання позик і кредитів як коштів приросту капіталу виникає різновид фінансового ризику – кредитний ризик. Він підрозділяється на дві складові:

- ризик недоотримання процентних виплат;
- ризик неповернення позички [4, с. 136].

У будь-якому випадку рівень цих ризиків визначається загальним економічним і фінансовим станом позичальника.

Друга група ризиків – виробничі ризики. Так, інвестиції в реконструкцію виробництва можуть не дати бажаних результатів, якщо порушені терміни введення в лад оновлених виробничих потужностей, якщо неякісно виконаний монтаж обладнання. Втрати від цих ризиків можуть бути різні.

Під впливом зміни власної прибутковості, яка виникає внаслідок помилок при плануванні або зміни відносної прибутковості фінансового ринку під впливом різних факторів, виникає ризик зниження прибутковості інвестицій порівняно з плановою.

Зовнішні фактори можуть викликати ще один інвестиційний ризик – ризик втрачених можливостей. Зміна ситуації на ринку може зробити плановані інвестиції менш ефективними порівняно з іншими можливими вкладеннями капіталу.

Однак дані варіанти виявляються для інвестора недосяжними, оскільки в даний проект вже вкладені значні кошти.

У ході здійснення проекту завжди можливий ризик прямих фінансових втрат. Він виникає внаслідок недоотримання прибутку (а іноді і взагалі при його відсутності) або прямих втрат при виникненні

непередбачених витрат, тобто коли доходи і витрати не відповідають планованим.

Причинами виникнення такого ризику можуть бути як зовнішні (збільшення вартості матеріалів, зниження попиту на продукцію), так і внутрішні фактори (неефективна організація робіт).

Усі три види виробничих ризиків, як правило, діють одночасно. Це викликано тим, що прямі фінансові втрати неминуче викликають зниження прибутковості, також як виникнення альтернативних, більш вигідних варіантів інвестування веде до зниження відносної прибутковості проекту. Причому в даному випадку діють як прямий, так і зворотній взаємозв'язки.

Інвестиційні ризики можна класифікувати залежно від рівня економічної системи, оскільки вона визначає специфічні умови функціонування, які нетипові для інших рівнів.

У зв'язку з цим виділяють:

- мікроекономічні ризики, тобто ризики, які можуть виникати у одного окремого суб'єкта економіки;

- ризики на рівні окремих галузей або сфер діяльності (мезоекономічних);

- ризики економічної системи (макроекономічні) і мегаекономічні ризики, тобто ризики на рівні світового господарства.

Це не означає, що ризики охоплюють всю сферу діяльності, вони стосуються тільки інвестицій, а виникають під впливом особливостей функціонування даного економічного рівня.

На макроекономічному рівні можливі декілька ситуацій, залежно від яких виникають специфічні інфляційні ризики.

Перш за все це інфляційний ризик, коли у інвестора виникають додаткові труднощі під впливом зміни рівня інфляції. Під впливом зростання цін зростають витрати на здійснення інвестиційного проекту, кредит стає недоступним, накопичуються заборгованості по неплатежам, змінюється оподаткування, тобто всі наслідки інфляції носять негативний характер, знижується можливість ефективного використання коштів.

Валютний ризик, виникаючий внаслідок зміни валютних курсів, призводить до небажаної зміни цін на вироблену продукцію, зміни вартості імпортованих факторів виробництва. Найбільш часто цей ризик виникає у підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю.

З наростанням кризових явищ в економіці виникає депресійний ризик, викликаний економічним спадом і депресією. У цьому випадку більш за всього страждають галузі, які випускають засоби виробництва і товари тривалого користування. Але в той же час даний період оптимальний для початку інвестицій, оскільки вартість запозичених коштів є найбільш низькою.

Постійне вдосконалення структури національного господарства, перелив капіталів з однієї галузі в іншу провокують структурний ризик. Найбільш часто він проявляється в фінансових інвестиціях, коли під впливом структурних змін змінюється вартість цінних паперів, і ряд фінансових інструментів стає неефективним.

До виникнення певних ризиків може привести також зміна податкової, амортизаційної, грошово-кредитної, цінової політики держави, політики в області формування доходів населення.

Всі ризики підрозділяються на зовнішні і внутрішні. До внутрішніх ризиків частіш за все відно-

сять виробничі ризики, виникнення яких пов'язано з особливостями діяльності окремого підприємства.

Зовнішні ризики бувають передбачувані і невизначені. До передбачуваних ризикових ситуацій відносять несподівані зміни в державній економічній політиці і регулюванні економіки в умовах невизначеності [5, с. 152].

Під невизначеністю розуміють неповноту або неточність інформації про умови реалізації проекту, в тому числі витрати і результати (доходи або збитки). Невизначеність, пов'язана з можливістю виникнення в ході реалізації проекту несприятливих ситуацій і їх наслідків, є ризиком [6, с. 242].

При прийнятті інвестиційних рішень слід розрізняти також наступні види ризиків:

- за сферою прояву;

- за масштабами прояву і їх впливу на суб'єкти інвестиційної діяльності;

- за видами втрат від ризиків;

- за можливістю прогнозування і джерелами виникнення;

- за ступенем керованості;

- за можливістю диверсифікації;

- за можливими наслідками;

- за можливістю страхування.

До видів ризиків відносяться:

- інфляційний ризик – ризик втрат, які може понести інвестор в результаті знецінення реальної вартості інвестицій (активів) або очікуваних доходів і прибутку від неконтрольованого зростання інфляції;

- ринковий ризик, який виникає в результаті негативної зміни вартості активів через коливання процентних ставок, курсів валют, цін акцій, облигацій. Даний ризик прийнято відносити до некеруваних, оскільки його природа пов'язана з безліччю факторів (зміннами в митному законодавстві, оподаткуванні, з діями конкурентів, інфляцією, конкуренцією) [7, с. 183].

- операційний інвестиційний ризик, пов'язаний з ймовірністю інвестиційних втрат внаслідок технічних помилок, що тягнуть за собою аварії і простої технологічного обладнання, поява браку;

- функціональний ризик, ймовірність виникнення якого пов'язана з помилками, допущеними при формуванні і управлінні портфелем фінансових інструментів;

- селективний інвестиційний ризик, пов'язаний з неправильним вибором видів вкладення інвестицій;

- кредитний ризик, ймовірність якого пов'язана з неможливістю позичальника або поручителя виконувати прийняті на себе зобов'язання по сплаті відсотків по позиції. Він включає в себе:

- банківський (прямий) кредитний інвестиційний ризик;

- депозитний ризик;

- ризик неповернення кредиту (ризик оголошення позичальником дефолту);

- будівельний ризик, пов'язаний з помилками в проектно-кошторисній документації або банкрутством учасників (генпідрядників або субпідрядників). Збільшення вартості об'єкта може спричинити відмову інвестора від будівництва;

- ризик перевищення витрат внаслідок зміни первісного плану реалізації проекту витрат. Як правило, для цих цілей передбачені непередбачені витрати;

- ризики, пов'язані з експлуатацією «підприємства» (виробничі ризики). Виникають внаслідок використання нової техніки і технології. Креди-

тори беруть на себе велику частину ризиків в тому випадку, якщо вони піддаються розрахунку і є керуваними;

- фінансові ризики проектів пов'язані зі збільшенням витрат і відповідно зі зниженням рентабельності проектів, зменшенням дивідендів і додатковими запозиченнями;

- ризики, пов'язані з ринком (ризики реалізації) можуть бути наслідком помилкової оцінки ринку (його обсягу, сегментації), старіння продукції або невідповідності її споживчим властивостям. Цей вид ризиків може бути обмежений. Виключити його повністю можна шляхом детального проведення маркетингових досліджень [8, с. 91].

За сферою прояву розрізняються:

- техніко-технологічні ризики, пов'язані з факторами невизначеності та здійснюють вплив на техніко-технологічну складову інвестиційної діяльності в державі, регіоні, муніципалітеті, на реалізацію проекту і діяльність суб'єкта економіки в цілому. Даний ризик може виникнути також по причині несумісності обладнання і технології, рівня автоматизації та інших факторів;

- соціальні фактори, пов'язані з факторами невизначеності, здійснюють вплив на соціальну складову інвестиційної діяльності в державі, регіоні, муніципалітеті, на реалізацію проекту. Ризик може виникнути через неспівпадіння соціальних програм по поліпшенню життя працівників промислового підприємства і бажання їх реалізувати інвестиційні проекти, що пов'язані з впровадженням трудозберігаючих технологій і вивільнення працівників на ряді виробництв;

- екологічні та інші ризики, пов'язані з факторами невизначеності, здійснюють вплив на екологічну складову інвестиційної діяльності в державі, регіоні, муніципалітеті, на реалізацію проекту, на навколишнє середовище. При цьому відбувається забруднення навколишнього середовища, погіршується радіаційна обстановка, можуть виникнути екологічні катастрофи, пожежі, повені. До них можуть відноситись: техногенні, які відносяться до надзвичайних ситуацій; природно-кліматичні, пов'язані з проявом суворості клімату та його впливом на всі види господарської діяльності; соціально-побутові; криміногенний інвестиційний ризик, пов'язаний з багатьма факторами [8, с. 97].

Ідентифікуючи всі існуючі ризики в процесі реалізації інвестиційного проекту, промислові підпри-

ємства повинні формувати і використовувати механізми, які передбачають використання не лише методів управління, важелів, інформаційного та нормативного забезпечення, а й врахування ризиків з метою їх запобігання.

Висновки з даного дослідження. Ризик піддається прогнозуванню, що робить можливою розробку окремих заходів, які забезпечують його зниження. Ефективність подібних заходів в багато чому залежить від правильної оцінки ризиків, які впливають на результат реалізації інвестиційного проекту і виявлення тих з них, які здатні спричинити найбільший збиток. В процесі реалізації інвестиційних проектів промисловими підприємствами формується організаційно-економічний механізм такої реалізації. Оскільки ризики є невід'ємною складовою будь-якого інвестиційного проекту, то вважаємо, що доцільно його врахувати в організаційно-економічному механізмі з метою використання методів його зниження або зневілювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брюховецька Н.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/eprom/2009_44/st_44_15.pdf.
2. Гриньова В.М., Щабельська І.В. Методичні рекомендації по розробці інвестиційної політики підприємства / В.М. Гриньова, І.В. Щабельська // Вісник ХДЕУ. – 2001. – № 3(19). – С. 49–51.
3. Щабельська І.В. Оцінка сталості й ефективності інвестиційного проекту / І.В. Щабельська // Управління розвитком. – ХДЕУ. – 2002. – № 2. – С. 23–26.
4. Щабельська І.В. Соціальні аспекти управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / І.В. Щабельська // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2002. – № 143. – С. 135–140.
5. Паздрій В.Я. Невизначеність зовнішнього середовища: сутність та оцінка / В.Я. Паздрій // Актуальні проблеми економіки. – К. : НАУ, 2011. – № 9(123). – С. 150–161.
6. Паздрій В.Я. Проактивність в управлінні діяльністю підприємства / В.Я. Паздрій // Управління розвитком. – Х. : ХНЕУ, 2011. – № 21(118). – С. 241–243.
7. Шевченко І.В. Методичні засади реалізації інвестиційного проекту : матеріали 7-й Міжнародної науково-технічної конференції «Фізические и компьютерные технологии в народном хозяйстве» / І.В. Шевченко. – Харків, 2003. – С. 182–184.
8. Чернов В.А. Инвестиционный анализ : [учеб. пособ. для студентов вузов] / В.А. Чернов ; под ред. М.И. Баканова ; 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 159 с.